ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHISINI AXLOQIY TARBIYA SUBYEKTI SIFATIDA RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Tozagul Saipova Risboy qizi
Toshkent iqtisodiyot va pedagogika universiteti,
Pedagogika fakulteti, “Pedagogika, psixologiya va boshlang‘ich ta’lim” kafedrasi o‘qituvchi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21232065

Annotatsiya
Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini axloqiy tarbiya subyekti sifatida shakllantirishning pedagogik, psixologik va metodik asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotda V.A. Suxomlinskiy, L.S. Vigotskiy, A.N. Leontyev, S.L. Rubinshteyn, Sh.A. Amonashvili, L.I. Bojovich hamda boshqa olimlarning ilmiy qarashlari asosida kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning axloqiy rivojlanish qonuniyatlari yoritilgan. Shuningdek, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, insonparvar pedagogika, madaniyatga mos tarbiya hamda o‘zini-o‘zi tarbiyalashning bosqichlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning axloqiy kompetentligini rivojlantirishning samarali pedagogik shart-sharoitlari ham tavsiya etilgan.
Kalit so‘zlar: axloqiy tarbiya, boshlang‘ich ta’lim, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, insonparvar pedagogika, o‘zini-o‘zi tarbiyalash, pedagogik qo‘llab-quvvatlash, axloqiy kompetensiya, kichik maktab yoshi.

Аннотация
В статье раскрываются педагогические основы формирования младших школьников как субъектов нравственного воспитания. На основе научных взглядов В.А. Сухомлинского, Л.С. Выготского, А.Н. Леонтьева, С.Л. Рубинштейна, Ш.А. Амонашвили и других ученых анализируются особенности нравственного развития детей младшего школьного возраста. Особое внимание уделено личностно-ориентированному обучению, гуманистической педагогике, культуросообразному воспитанию и технологии самовоспитания. Предложены эффективные педагогические условия формирования нравственной компетентности учащихся начальных классов.
Ключевые слова: нравственное воспитание, начальная школа, личностно-ориентированное обучение, гуманистическая педагогика, самовоспитание, нравственная компетентность, педагогическая поддержка.

Abstract
This article examines the pedagogical foundations of developing primary school pupils as subjects of moral education. Based on the scientific concepts of V.A. Sukhomlinsky, L.S. Vygotsky, A.N. Leontiev, S.L. Rubinstein, Sh.A. Amonashvili and other scholars, the psychological and pedagogical characteristics of moral development in primary school children are analyzed. Particular attention is paid to learner-centered education, humanistic pedagogy, culturally responsive education and self-education technologies. The study proposes pedagogical conditions for improving pupils’ moral competence in primary education.
Keywords: moral education, primary school, learner-centered education, humanistic pedagogy, self-education, moral competence, pedagogical support.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri nafaqat bilimli, balki yuksak ma’naviyatli, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy mas’uliyatli va axloqiy barkamol shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, boshlang‘ich ta’lim bosqichi shaxs

rivojlanishining eng muhim davri hisoblanadi. Aynan mazkur davrda bolaning axloqiy qadriyatlari, ijtimoiy munosabatlari, xulq-atvor me'yorlari va o'zini anglash jarayoni shakllana boshlaydi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi o'quvchi nafaqat pedagogik ta'sir obyekti, balki ta'lim va tarbiya jarayonining faol subyekti sifatida ham namoyon bo'ladi. Uning shaxsiy faolligi, mustaqil qaror qabul qilishi, o'z xatti-harakatlarini baholashi va o'zini-o'zi rivojlantirishga intilishi zamonaviy ta'lim paradigmasining muhim talablari hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari ham yosh avlodni umuminsoniy qadriyatlar, milliy an'analar va fuqarolik mas'uliyati ruhida tarbiyalashni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy tarbiyasini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish dolzarb ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarini axloqiy tarbiya subyekti sifatida rivojlantirishning nazariy asoslarini tahlil qilish hamda shaxsga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar asosida samarali metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi (Literature Review)

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy rivojlanishi masalasi jahon pedagogika va psixologiya fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

V.A. Suxomlinskiy insonparvar pedagogika konsepsiyasida bolaning shaxs sifatida shakllanishi uning baxtli bolalik davri bilan bevosita bog'liqligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, tarbiyaning asosiy vazifasi har bir bolaning individual imkoniyatlarini ochish, uning qalbidagi ezgulikni rivojlantirish va shaxsiy baxtini ta'minlashdan iboratdir.

L.S. Vigotskiy madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasida shaxs taraqqiyotining asosiy omili ijtimoiy muhit ekanligini asoslab berdi. Uning fikricha, bolaning psixik rivojlanishi kattalar bilan hamkorlikdagi faoliyat orqali amalga oshadi va tarbiya rivojlanishning yetakchi omili hisoblanadi.

A.N. Leontyev faoliyat nazariyasini ishlab chiqib, shaxsning rivojlanishi turli faoliyat turlarida ishtirok etish orqali sodir bo'lishini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

S.L. Rubinshteyn esa shaxsning faol subyekt sifatidagi rivojlanishini o'rganib, insonning ichki faolligi uning axloqiy kamolotida hal qiluvchi omil ekanligini ko'rsatadi.

Sh.A. Amonashvili insonparvar pedagogika tamoyillarini rivojlantirib, ta'lim jarayonida bolaga mehr-muhabbat, hurmat va ishonch asosida yondashish zarurligini ilmiy asoslab berdi.

L.I. Bojovich tadqiqotlarida kichik maktab yoshidagi bolalarda motivatsiya, axloqiy ehtiyojlar va ijtimoiy yo'nalganlikning rivojlanish mexanizmlari chuqur tahlil qilingan.

Mazkur ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki o'z rivojlanishining faol subyekti sifatida qarash axloqiy tarbiyaning samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarini axloqiy tarbiya subyekti sifatida shakllantirishning nazariy va amaliy asoslarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot davomida pedagogika, psixologiya va tarbiya nazariyasining zamonaviy ilmiy yondashuvlari tahlil qilindi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish;
- qiyosiy-pedagogik tahlil;
- tizimli yondashuv;
- shaxsga yo'naltirilgan pedagogik konsepsiyalarni umumlashtirish;
- kuzatish va pedagogik tahlil;
- o'quvchilarning o'zini baholash so'rovnomalarini tahlil qilish.

Nazariy asos sifatida V.A. Suxomlinskiy, L.S. Vigotskiy, A.N. Leontyev, S.L. Rubinshteyn, Sh.A. Amonashvili, L.I. Bojovich hamda zamonaviy pedagog olimlarning ilmiy qarashlari olindi.

Tadqiqotning metodologik negizini insonparvar pedagogika, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim hamda madaniyatga mos tarbiya konsepsiyalari tashkil etdi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchisini axloqiy tarbiya subyekti sifatida shakllantirishning nazariy asoslari

Bugungi ta’lim tizimida o‘quvchini tarbiya obyekti sifatida emas, balki faol subyekt sifatida qarash muhim pedagogik tamoyil hisoblanadi. Mazkur yondashuv bolani o‘z rivojlanishi uchun mas’ul bo‘lgan mustaqil shaxs sifatida ko‘rishni nazarda tutadi.

V.A. Suxomlinskiy bolalik davrini inson hayotining eng muhim bosqichi sifatida tavsiflaydi. Uning fikricha, aynan boshlang‘ich maktab yoshida bolaning ma’naviy qiyofasi, axloqiy qarashlari, insoniy fazilatlari hamda kelajakdagi fuqarolik pozitsiyasi shakllanadi.

L.S. Vigotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, bolaning psixik taraqqiyoti biologik omillardan ko‘ra ko‘proq ijtimoiy muhit ta’sirida shakllanadi[2]. Shu sababli maktab, oila va ijtimoiy muhitning tarbiyaviy imkoniyatlari bir-birini to‘ldirishi zarur.

Shaxsning axloqiy rivojlanishi faqat bilim berish orqali emas, balki kundalik faoliyat, muloqot, hamkorlik va ijtimoiy tajriba orqali yuz beradi. O‘quvchi ezgulik, adolat, mas’uliyat va insonparvarlikni kitoblardan emas, balki real hayotdagi munosabatlar orqali chuqurroq anglaydi.

Shu nuqtai nazardan boshlang‘ich ta’limda axloqiy tarbiya barcha fanlar, sinfdan tashqari mashg‘ulotlar va maktab muhitining ajralmas tarkibiy qismi bo‘lishi lozim.

Axloqiy tarbiya subyekti sifatida o‘quvchining psixologik xususiyatlari

Psixologik tadqiqotlar ko‘rsatishicha, 6–10 yosh davri shaxs rivojlanishining eng faol bosqichlaridan biridir.

Mazkur yoshdagi bolalarda:

- emotsional sezgirlik yuqori bo‘ladi;
- taqlid qilish ehtiyoji kuchli rivojlanadi;
- kattalar fikriga ishonch yuqori bo‘ladi;
- adolat va insoflilikka nisbatan sezgirlik shakllanadi;
- jamoada ishlashga qiziqish ortadi;
- o‘z xatti-harakatlarini baholash ehtiyoji yuzaga keladi.

L.I. Bojovich tadqiqotlariga ko‘ra, aynan boshlang‘ich sinf davrida bolaning ichki motivlari shakllanadi. Agar ushbu davrda to‘g‘ri pedagogik sharoit yaratilsa, keyingi bosqichlarda axloqiy barqarorlikni ta’minlash osonlashadi.

Shuningdek, A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasiga binoan, o‘quvchi shaxsining rivojlanishi uning faoliyatida namoyon bo‘ladi. Demak, axloqiy tarbiya faqat nasihat qilish orqali emas, balki faoliyatni to‘g‘ri tashkil etish orqali amalga oshirilishi kerak.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning axloqiy tarbiyadagi ahamiyati

Bugungi kunda ta’lim tizimida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Mazkur konsepsiyaga ko‘ra:

- har bir bola noyob shaxs;
- har bir bolaning rivojlanish sur’ati individual;
- tarbiya bolaning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos tashkil etiladi;
- pedagog hamkor va yo‘l ko‘rsatuvchi vazifasini bajaradi.

Sh.A. Amonashvili insonparvar pedagogikaning asosiy tamoyili sifatida bolaga cheksiz ishonch bildirishni taklif etadi. Uning fikricha, bolani jazolash emas, balki qo‘llab-quvvatlash, rag‘batlantirish va mehr bilan tarbiyalash samaraliroq natija beradi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim quyidagi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi:

- o‘quvchilarning mustaqilligini rivojlantiradi;
- tanqidiy fikrlashni shakllantiradi;
- mas’uliyat hissini kuchaytiradi;
- o‘zini boshqarish kompetensiyasini rivojlantiradi;
- axloqiy tanlov qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Natijada o‘quvchi pedagogik ta’sirning obyekti emas, balki ta’lim jarayonining teng huquqli subyektiga aylanadi.

- **Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘zini-o‘zi tarbiyalash metodikasi (5 bosqich)**
- **Tajriba-sinov tahlili**
- **Jadval va ilmiy model**
- **Natijalar va muhokama** (Scopus uslubida)
- **Ilmiy yangilik va amaliy tavsiyalar**.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘zini-o‘zi tarbiyalash metodikasi

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida axloqiy tarbiyaning samaradorligi ko‘p jihatdan o‘quvchilarning o‘zini-o‘zi tarbiyalash ko‘nikmalarini shakllantirishga bog‘liq. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o‘quvchi nafaqat tarbiya obyekti, balki o‘z shaxsiy rivojlanishining faol subyekti sifatida qaraladi. Shu sababli o‘zini-o‘zi tarbiyalashni boshlang‘ich sinfdayoq tizimli tashkil etish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘zini-o‘zi tarbiyalashga o‘rgatish quyidagi besh bosqich asosida tashkil etilishi tavsiya etiladi.

I bosqich. Motivatsiyani shakllantirish

Mazkur bosqichning asosiy maqsadi bolalarda o‘z shaxsini takomillashtirishga bo‘lgan ichki ehtiyojni uyg‘otishdir. Buning uchun pedagog:

- axloqiy mavzularda suhbatlar tashkil etadi;
- hayotiy vaziyatlarni muhokama qiladi;
- buyuk ajdodlar va ijobiy qahramonlar faoliyatidan misollar keltiradi;
- rag‘batlantirish usullaridan foydalanadi.

Natijada o‘quvchida "Men qanday inson bo‘lishni xohlayman?" degan ichki savol shakllanadi.

II bosqich. O‘zini baholash

Mazkur bosqichda o‘quvchilar o‘zlarining kuchli va zaif tomonlarini tahlil qilishni o‘rganadilar. Buning uchun quyidagi metodlardan foydalanish tavsiya etiladi:

- "Mening fazilatlarim" mashqi;
- "O‘zimni qanday baholayman?" so‘rovnomasi;
- refleksiya kundaligi;
- pedagog va ota-onaning kuzatuvlari.

O‘zini baholash bolaning o‘z imkoniyatlarini real anglashiga yordam beradi.

III bosqich. Shaxsiy rivojlanish dasturini tuzish

Mazkur bosqichda har bir o‘quvchi o‘zi rivojlantirmoqchi bo‘lgan sifatlarni aniqlaydi. Masalan:

Mavjud holat	Rivojlantiriladigan sifat
Tez jahllanaman	Sabr-toqat
Dangasalik	Mehnatsevarlik
Uyatchanlik	Faollik
Tartibsizlik	Intizom

Bunday individual reja bolaning maqsad sari ongli harakat qilishiga xizmat qiladi.

IV bosqich. Amaliy faoliyat

Bu bosqich metodikaning eng muhim qismi hisoblanadi. Pedagog o‘quvchilarni quyidagi faoliyatlarga jalb etadi:

- jamoaviy loyihalar;
- xayriya tadbirlari;
- ekologik aksiyalar;
- rolli o‘yinlar;
- ijodiy topshiriqlar;
- sinfdagi navbatchilik;
- kichik ijtimoiy loyihalar.

Faoliyat davomida axloqiy sifatlar tabiiy ravishda shakllanadi.

V bosqich. Refleksiya va o‘zini nazorat qilish

Mazkur bosqichda o‘quvchilar:

- bugungi yutuqlarini tahlil qiladi;
- xatolarini aniqlaydi;
- keyingi maqsadlarini belgilaydi.

Refleksiya o‘quvchining o‘zini boshqarish kompetensiyasini rivojlantiradi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Nazariy manbalar hamda pedagogik kuzatuvlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining axloqiy rivojlanishiga quyidagi omillar eng katta ta’sir ko‘rsatadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining axloqiy tarbiyasiga ta’sir etuvchi asosiy omillar (Jadval 1)

Omillar	**Ta’siri**
Oila	Birlamchi axloqiy tajribani shakllantiradi
Maktab	Qadriyatlar tizimini rivojlantiradi
O‘qituvchi shaxsi	Ijtimoiy namuna vazifasini bajaradi
Sinf jamoasi	Hamkorlik va mas’uliyatni rivojlantiradi
O‘yin faoliyati	Axloqiy tajribani boyitadi
O‘zini-o‘zi tarbiyalash	Mustaqillikni kuchaytiradi

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, faqat ma’ruza yoki tushuntirish usullari orqali yuqori axloqiy natijaga erishish qiyin.

Eng yuqori samaradorlik quyidagi sharoitlarda kuzatiladi:

- shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim;
- demokratik pedagogik muhit;
- ota-ona va maktab hamkorligi;
- o‘quvchining faol ishtiroki;
- refleksiya va o‘zini baholash.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchisining axloqiy tarbiya modeli

Tadqiqot asosida quyidagi pedagogik model ishlab chiqildi.

Pedagogik muhit - Axloqiy motivatsiya - O‘quv faoliyati – Hamkorlik - O‘zini baholash - O‘zini tarbiyalash - Axloqiy kompetent shaxs

Mazkur model o‘quvchini passiv ijrochi emas, balki o‘z rivojlanishining faol subyekti sifatida ko‘rsatadi.

Ilmiy yangilik

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- boshlang‘ich sinf o‘quvchisining axloqiy tarbiya subyekti sifatidagi pedagogik modeli ishlab chiqildi;
- axloqiy tarbiyaning shaxsga yo‘naltirilgan metodikasi takomillashtirildi;
- o‘zini-o‘zi tarbiyalashning besh bosqichli tizimi ilmiy asoslandi;
- axloqiy kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari tizimlashtirildi;
- insonparvar pedagogika tamoyillari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Amaliy tavsiyalar

Boshlang‘ich ta’lim amaliyotida quyidagi tavsiyalarni qo‘llash maqsadga muvofiq:

1. Har haftada "Axloq saboqlari" mashg‘ulotlarini tashkil etish.
2. O‘quvchilarning refleksiya kundaliklarini yuritish.

3. Ota-onalarni axloqiy tarbiya jarayoniga faol jalb qilish.
4. Jamoaviy ijtimoiy loyihalarni ko‘paytirish.
5. Rag‘batlantirishning ijobiy usullaridan foydalanish.
6. O‘quvchilarni o‘zini baholash va o‘zini nazorat qilishga muntazam o‘rgatish.
7. O‘qituvchilar uchun insonparvar pedagogika bo‘yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Xulosa

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini axloqiy tarbiya subyekti sifatida shakllantirish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kichik maktab yoshidagi bolalarda axloqiy sifatlar tabiiy ravishda emas, balki maqsadli pedagogik jarayon, ijtimoiy tajriba va faoliyat orqali shakllanadi.

V.A. Suxomlinskiy, L.S. Vigotskiy, A.N. Leontyev, S.L. Rubinshteyn hamda Sh.A. Amonashvili qarashlari asosida shuni ta’kidlash mumkinki, bola shaxsining axloqiy rivojlanishida quyidagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega:

- ijtimoiy muhit va pedagogik ta’sir;
- faoliyat turlari (o‘yin, o‘qish, mehnat);
- shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim;
- o‘zini-o‘zi tarbiyalash jarayoni;
- refleksiya va o‘zini baholash ko‘nikmalari.

Shuningdek, tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘quvchisining axloqiy rivojlanishi uning faolligi, mustaqilligi va ichki motivatsiyasiga bevosita bog‘liqligini ko‘rsatdi. O‘quvchini tarbiya obyekti emas, balki subyekt sifatida ko‘rish pedagogik samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi.

Eng muhim ilmiy xulosa shundan iboratki, axloqiy tarbiya jarayoni faqat bilim berish emas, balki shaxsning ichki dunyosini shakllantiruvchi murakkab tizim bo‘lib, u doimiy refleksiya, hamkorlik va faoliyat orqali amalga oshiriladi.

Umumiy ilmiy natijalar

Tadqiqot natijasida quyidagi ilmiy xulosalar shakllantirildi:

1. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari axloqiy tarbiya subyekti sifatida qaralishi kerak.
2. Axloqiy sifatlar faoliyat jarayonida shakllanadi.
3. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim axloqiy tarbiyaning asosiy mexanizmi hisoblanadi.
4. O‘zini-o‘zi tarbiyalash boshlang‘ich sinfdayoq shakllantirilishi mumkin.
5. Refleksiya axloqiy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi.
6. O‘qituvchi shaxsining tarbiyaviy roli hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Amaliy xulosa

Boshlang‘ich ta’lim tizimida axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish uchun quyidagilar zarur:

- insonparvar pedagogika tamoyillarini joriy etish;
- o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish;
- demokratik va hamkorlikka asoslangan muhit yaratish;
- o‘zini-o‘zi tarbiyalash metodikasini qo‘llash;
- ota-ona, maktab va jamiyat integratsiyasini ta’minlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Suxomlinsky V.A. (1977). *Serdce otdayu detyam*. Kyiv: Radjans’ka shkola.
2. Vygotsky L.S. (1991). *Pedagogicheskaya psikhologiya*. Moscow: Pedagogika.
3. Leontiev A.N. (1975). *Deyatelnost. Soznanie. Lichnost*. Moscow: Politizdat.
4. Rubinstein S.L. (2002). *Osnovy obshchey psikhologii*. Saint Petersburg: Piter.
5. Amonashvili Sh.A. (1996). *Razmyshleniya o gumannoy pedagogike*. Moscow.
6. Bozhovich L.I. (1968). *Lichnost i ee formirovanie v detskom vozraste*. Moscow: Prosveshchenie.
7. Davydov V.V. (1986). *Problemy razvivayushchego obucheniya*. Moscow.
8. Elkonin D.B. (1989). *Psikhologiya obucheniya mladshikh shkolnikov*. Moscow.
9. Zimnyaya I.A. (2004). *Pedagogicheskaya psikhologiya*. Moscow.

10. Sukhomlinsky V.A. (1980). *Pavlyshskaya srednyaya shkola*. Moscow.
11. Kodirov R. (2020). Boshlang‘ich ta’limda tarbiya metodikasi. Toshkent.
12. Karimov I. (2017). Ta’lim va ma’naviyat asoslari. Toshkent.
13. UNESCO (2015). *Education for Sustainable Development Goals*. Paris.
14. Dewey J. (1938). *Experience and Education*. New York.
15. Piaget J. (1972). *The Psychology of the Child*. New York.
16. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent, 2008. 1.
17. Rogers C.R. *Freedom to Learn*. Columbus: Charles Merrill Publishing, 1969.
18. Rogers C.R. *On Becoming a Person*. Boston: Houghton Mifflin, 1961.
19. Maslow A.H. *Motivation and Personality*. 3rd ed. New York: Harper & Row, 1987.
20. Allport G.W. *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1961.
21. Leontyev A.N. *Faoliyat, ong, shaxs*. Moskva, 1975.
22. Baxtin M.M. *Estetika slovesnogo tvorchestva*. Moskva, 1986.
23. Ushinskiy K.D. *Pedagogik asarlar*. Moskva, 1983.
24. Skinner B.F. *Beyond Freedom and Dignity*. New York: Alfred A. Knopf, 197
25. Vygotskiy L.S. *Psixologiya razvitiya rebenka*. Moskva, 2005.
26. Xalq pedagogikasi va an’analar to‘plami. Toshkent, 2020.
27. Saipova Tozagul Risboy qizi ZAMONAVIY TA’LIM JARAYONIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA AKSIOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART SHAROITLARI Respublika jurnal “XALQ TA’LIMI” ilmiy-metodik jurnali. 2026. № 2/1. www.pubedu.uz
28. Saipova Tozagul Risboy qizi, Toshtemirova Mohinabonu Muzaffar qizi AKSIOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TA’LIM MUHITI VA MEDIATA’LIMNING O‘RNI «Zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalari» mavzusida tashkil etilgan respublika ilmiy-amaliy anjumani 2026-yil 23-24 aprel https://drive.google.com/file/d/1Zes86uGEmAmLMSU64QgHZNg6-oN0loaw/view
29. Saipova Tozagul Risboy qizi, Nishonova Go‘zal Baxtiyor qizi BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA O‘QUVCHILARDA VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISH «Zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalari» mavzusida tashkil etilgan respublika ilmiy-amaliy anjumani 2026-yil 23-24 aprel https://drive.google.com/file/d/1Zes86uGEmAmLMSU64QgHZNg6-oN0loaw/view
30. Saipova Tozagul Risboy qizi, Sultonova Ruxshona Sodiq qizi GLOBALLASHUV SHAROITIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINI MILLIY AN’ANALAR ASOSIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI «Zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalari» mavzusida tashkil etilgan respublika ilmiy-amaliy anjumani 2026-yil 23-24 aprel https://drive.google.com/file/d/1Zes86uGEmAmLMSU64QgHZNg6-oN0loaw/view
31. Saipova Tozagul Risboy qizi ZAMONAVIY SOTSIOMADANIY VAZIYATDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINI AKSIOLOGIK TARBIYALASHNING O‘RNI VA AHAMIYATI МОСКОВСКИЙ ГОРОДСКОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ XXI ВЕКА Материалы международной научно-практической конференции (10.06.2026) Москва. 235-239 с